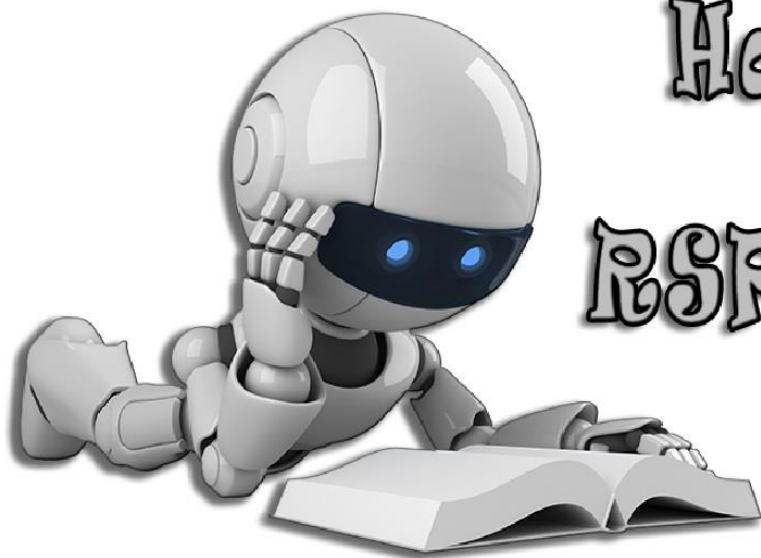

Nechť se výsledky našeho bádání stanou základním kamenem

pro další práci.

X. gimnazija Ivan Supek
Agencija za odgoj i obrazovanje
Liceo Scientifico Statale Seguenza
Gymnázium Pavla Jozefa Šafárika
Střední škola Náhorní
Aquilonis d.o.o.

H4RSP Kdo jsou slabí čtenáři?

Handbook 4 RSP readers

Příručka pro slabé čtenáře
(project no. - 2016-1-HR01-KA201-022159)

Spolufinancováno z programu
Erasmus+ Evropské unie

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

<http://handbook4rspreaders.org/>

X. GIMNAZIJA „IVAN SUPEK“

Agencija za odgoj i obrazovanje
Liceo Scientifico Statale Seguenza
Gymnázium Pavla Jozefa Šafárika
Střední škola Náhorní
Aquilonis d.o.o.

Erasmus+

AGENCY FOR
MOBILITY AND
EU PROGRAMMES

Handbook for reluctant, struggling and poor readers

(project no. - 2016-1-HR01-KA201-022159)

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

1. Kdo jsou slabí čtenáři?

Mezinárodní průzkumy, iniciativy, studie, evropské projekty i oficiální zprávy (PIRLS, 2006; PISA, 2009; ADORE, 2009; Eurydice 2011; HLGEL, 2012) nabízejí podobnou definici: „Populace čtenářů (12 – 18 let), kteří nedosahují požadavků školní vzdělanosti, což se svým způsobem rovná negramotnosti – umí sice číst, ale ne na požadované komplexní úrovni. Většina si pak nebyla schopna rozvinout vlastní čtenářský koncept, jejich čtení je komplikováno překážkami, jež nejsou schopni překonat bez pomoci kompetentních osob, především pedagogů.“ (ADORE, Executive summary, 2009). Tito dospívající, z nichž mnozí v dětství rádi četli, najednou sami sebe označují za nečtenáře nezaujaté jakoukoli psanou formou a tím pak i většinou ze školních aktivit.

Po dokončení prvního stupně ZŠ čelí žáci obrovské změně v přístupu ke čtení – najednou opustili svět pohádek a vstoupili rovnou do světa učebnic. Pro mnohé z nich přináší tato změna se zaměřením na učení a boj o známky konec radosti ze čtení. Hlavním důvodem ztráty zájmu jsou také výukové materiály, jež povětšinou obsahují ustálený výběr textů, z nichž mnohé žáci nevnímají jako relevantní, zajímavé či jakkoli spjaté s jejich životy. Většina těchto textů byla psána dospělými pro dospělé. Neučíme tuto literaturu, protože je úzce spjatá s dospívajícími, ale proto že je chceme kulturně vzdělávat (HLGEL, 2012).

Dobry čtenář vs. slabý čtenář

Dobrého čtenáře určuje soubor rozvinutých a osvojených komplexních schopností a dovedností. Profesori Pressley and Afflerbach z Marylandské univerzity zmiňují fascinující způsob jakým dobří čtenáři tyto schopnosti a dovednosti dokáží kombinovat a koordinovat. Dobří čtenáři si stanovují cíle, čtou správně a rychle a současně dokáží vnímat jejich význam. Přenášejí význam jedné věty do další. Dobří čtenáři čtou selektivně a dokáží si najít části textu důležité pro dosažení svých cílů. Mohou si dovolit některé části textu vynechat, jelikož dokáží odhadnout jejich význam, nebo vědí, že pro daný účel nejsou důležité. Dobry čtenář se dokáže držet hlavní myšlenky textu. Pokud má pocit, že nerozumí, dokáže klást otázky, parafrázovat text svými slovy a vyhledat význam najasných výrazů. Po dočtení pak o textu často přemýšlí.

Dobry čtenář rovněž zapojuje psychické funkce jak pamatování, pozornost, představivost a zpracování informací.¹ Někteří slabší čtenáři čtou příliš pomalu bez přirozené plynulosti, ve výsledku pak čtenému nerozumí. Často se také v textu ztrácejí, nedokáží nalézt hlavní myšlenku a rozklíčovat některé výrazy. Po přečtení textu se jím dále nezabývají. Na základě těchto obtíží pak ztrácejí důvěru ve své schopnosti a čtení pro ně ztrácí na přitažlivosti. Snížený zájem o četbu přináší nedostatek informací a stagnaci na poli obecného vzdělání.

Motivace a zájem ve vzdělávání

¹Belešová, M.: Efektivně čítanie. In: Dobrá škola, VIII.ročník, č.5, január 2017, pg.6-7.

X. GIMNAZIJA „IVAN SUPEK“

Agencija za odgoj i obrazovanje
Liceo Scientifico Statale Seguenza
Gymnázium Pavla Jozefa Šafárika
Střední škola Náhorní
Aquilonis d.o.o.

Erasmus+

AGENCY FOR
MOBILITY AND
EU PROGRAMMES

Handbook for reluctant, struggling and poor readers

(project no. - 2016-1-HR01-KA201-022159)

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Ne všichni středoškoláci nečtou jen proto, že by jim čtení dělalo problémy. Velká část z nich nečte zkrátka proto, že nechtějí; s každým dalším školním rokem ztrácejí i poslední zbytky motivace (McKenna a kol., 1995). Motivaci můžeme popsat jako odhodlání jedince ke čtení, přestože není nucen školou, což u většiny středoškoláků nepozorujeme. V minulosti se objevily programy, které oceňovaly aktivní čtenáře, jejich princip šel ovšem proti výše zmíněné definici. Dobrovolné čtení musí vycházet z motivace vnitřní. Jakmile mladý člověk dospěje, získá větší nezávislost v nakládání se svým volným časem. Průzkumy provedené za poslední desetiletí ukazují, že odměna nezvyšuje vnitřní motivaci (Cameron a Pierce, 1994). Podobné programy mohou zvýšit krátkodobý zájem o čtení po dobu jeho trvání, mají ovšem mnohem menší dopad na utváření životních návyků. Ke konceptu vnitřní motivace se blíží zvyšování autonomie definované jako pocit svobody a vlastního rozhodování. Dospívání je charakterizováno touhou po autonomii a potřeba autonomie je nezbytná pro učení. Pocit autonomie má také důležitý vliv na studijní výsledky (Deci a Ryan, 1985). Rovněž autonomie jde ruku v ruce s vnitřní motivací (Boggiano et al., 1992). O úrovni autonomie ve škole rozhoduje z velké části učitel. Několik studií přišlo se závěrem, že učitelé, kteří vyžadovali velkou míru kontroly a umožňovali studentům menší výběr, omezovali jejich autonomii a podkopávali tím vnitřní motivaci k učení (e.g., Connell et al., 1994; Deci et al., 1981).

Dalším důležitým faktorem je zájem studentů číst, což je pochopitelné, neboť i každý dospělý raději čte to, co ho zajímá. Zájem rovněž hraje velkou roli v chápání textu, neboť čtenář je do látky jednoduše více ponořen. Wigfield a kol., (1998) zmiňují, že „zájem se silněji vztahuje k indikátorům hloubkového učení, jako např. vybavení si hlavních témat, reakce na otázky směřující více do hloubky a schopnost vyjádření významu; v porovnání s tím stojí ukazatele povrchního učení, např. reakce na jednoduché otázky nebo memorování textu“ (p. 77). U zajímavé knihy existuje tudíž mnohem větší pravděpodobnost, že bude nejen čtena, ale i pochopena.

Jedním z primárních cílů vzdělávání je formulování a především rozvíjení vnitřní motivace žáků k učení jako způsobu jejich seberealizace. Motivace s sebou přináší budící, hnací a vůdčí funkci.

Potíže s učením u slabých čtenářů

Přicházejí děti na svět s vrozenou averzí vůči čtení? Určitě ne. Vždyť přece batolata jsou na větví z knih, milují lepoprela. Kdy a kde se tedy vyskytne problém?² Proč děti ztrácejí o četbu zájem? Kdy nastane zlomový moment? Je třeba přesvědčit studenty, že čtení je dovednost, ne vrozený talent, a že se ho mohou naučit.

Jedním z hlavních důvodů je, že slabí čtenáři nejsou sami schopni identifikovat konkrétní problém. Nedokáží si pomoci pozorovacími strategiemi, pouze využívají několik strategií povrchního čtení a přeceňují možnosti svého chápání (ADORE-Project, Executive Summary). Dospívající lidé trpící tímto nedostatkem se jen ohlížejí za mnoha lety školních zklamání. Nedostatek motivace a nízké sebevědomí ve vlastní schopnosti určuje osobnost slabého čtenáře. Jsou známí tím, že maskují své

² Zájem o četbu a vrchol motivace v prvním roce školní docházky plynule klesá s každým dalším rokem, s největším propadem při přestupu na druhý stupeň (McKenna et al., 1995).

X. GIMNAZIJA „IVAN SUPEK“

Agencija za odgoj i obrazovanje
Liceo Scientifico Statale Seguenza
Gymnázium Pavla Jozefa Šafárika
Střední škola Náhorní
Aquilonis d.o.o.

Handbook for reluctant, struggling and poor readers
(project no. - 2016-1-HR01-KA201-022159)
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

nedostatky zjevným a hlasitým vyjadřováním odporu ke čtení, čímž se vyhýbají problému i jeho řešení.

Obtíže, jimž čelí slabí čtenáři:

- nedostatek motivace
- nízká výkonnost
- strach z chyby
- nedostatek sebereflexe
- nedostatek zájmu o školní textové materiály
- nedostatek důvěry ve své schopnosti
- jejich učební potenciál se nemůže rozvinout z důvodu problémů s porozuměním textu
- nedostatečně definovaný smysl výuky čtení (Proč a k čemu to potřebuji?)
- nedostatečná schopnost pochopit smysl textu
- překážky v oblatech rozklíčování, pynulosti čtení a adaptivního čtení; porozumění čtenému v obecných či konkrétních oblastech; kritické čtení, interpretace, hodnocení obsahu a jazyka; textové prvky; digitální gramotnost; metakognitivní dovednosti potřebné pro čtení, kritické čtení a zpětnou vazbu; vytváření rodinného, kamarádského a školního čtenářského prostředí; motivace ke zlepšování se ve čtení a efektivnějšímu učení; budování osobního čtenářského konceptu; zapojování a proměňování čtenářova úhlu pohledu během čtení (estetický X eferentní postoj, Rosenblatt); reagování na literaturu.